RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929. Andra kammaren. Nr 45.

Tisdagen den 4 juni.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Svar å interpellation.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson**, som anförde:

Herr talman! Med andra kammarens begivande har herr Emil Bengtsson till mig framställt fråga, huruvida jag såsom chef för det departement, under vilket landets modernäring sorterar, vill för min del söka göra allt vad möjligen kan göras för att befrämja vissa av interpellanten framförda synpunkter avseende den svenska jordbruksnäringens stödjande.

I motiveringen till interpellationen framhålles den stora vikten av, att från statsmakternas sida alla sådana åtgärder vidtagas, som äro ägnade att medverka till jordbruksnäringens stödjande i de stora svårigheter, varunder den för närvarande arbetar, och att därvid särskilt uppmärksammas statsmakternas skyldighet att i största möjliga utsträckning täcka det för statens inrättningar erforderliga proviantbehovet genom uppköp av svenska lantmannaprodukter. Interpellanten uttalar, att den proviant, som för närvarande anskaffas, till allt för stor del utgöres av importerade livsmedel, och alldeles särskilt vore detta förhållandet i fråga om brödsäd.

Med anledning av interpellationen har jag inhämtat yttranden från lantbruksstyrelsen, arméförvaltningen, marinförvaltningen, medicinalstyrelsen och fångvårdsstyrelsen. Innan jag redogör för innehållet i dessa yttranden, vill jag erinra, att i gällande förordning av den 16 januari 1920 angående upphandling och arbeten för statens behov finnas intagna vissa föreskrifter, som avse att tillgodose önskemålet om företräde för svenska varor. Sålunda stadgas i 29 § att, då anbud avse såväl svensk som utländsk vara, anbud å svensk vara skall antagas, därest denna är av erforderlig beskaffenhet. Sådant företräde skall även lämnas för vara, som till större delen tillverkas av svenska materialier eller med anlitande av svensk arbetskraft, framför vara, som blott till mindre del är att i nämnda hänseende anse såsom svensk tillverkning. Enligt berörda paragraf må dock anbud å utländsk vara antagas bland annat, när denna i angivet avseende besitter bestämda fördelar framför den svenska samt när svensk vara i förhållande till utländsk betingar så högt pris, att upphandlingsmyndigheten finner statens intresse påkalla, att hänsyn tages därtill. I anslutning till dessa stadganden skall skriftligt leveransanbud innehålla uppgift, bland annat, huruvida varan eller de för densammas tillverkning använda materialierna äro svenska eller utländska.

Ytterligare har vikten av den svenska produktionens gynnande inskärpts genom ett cirkulär till statens upphandlingsmyndigheter av den 3 mars 1922. Enligt nämnda cirkulär må sålunda, när upphandlingen är av beskaffenhet att kunna i avsevärdare mån medverka till uppehållande av svensk industri eller

Svar å interpellation. (Forts.)

beredande av arbetstillgång inom landet, företräde givas åt svensk vara eller vid val mellan svenska varor åt vara, som till större del tillverkas av svenska materialier eller med anlitande av svensk arbetskraft, även om den myndighet, som har att verkställa upphandlingen, skulle anse sig vid sträng tillämpning av föreskrifterna i upphandlingsförordningen icke vara berättigad därtill. Där skillnaden i pris mellan svensk och utländsk vara respektive mellan svenska varor av i nyssnämnda avseenden olika tillverkning är så stor, att myndigheten trots berörda medgivande icke finner sig böra träffa avtal om inköp av svensk vara respektive vara av mera genomgående svensk tillverkning, äger enligt cirkuläret myndigheten underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Nämnda i cirkuläret meddelade föreskrifter skulle ursprungligen gälla högst till viss numera förfluten dag, men giltighetstiden har sedermera undan för undan förlängts, och gäller cirkuläret för närvarande till och med den 31 mars 1930. Nämnda cirkulär, som tillkommit på grund av framställningar från den svenska industrien, har såsom framgår av innehållet närmast avseende å industriprodukter. I fråga om upphandling för statens behov av mjöl och gryn har emellertid efter mönster av sagda cirkulär genom ett cirkulär av den 9 oktober 1923 förordnats, att upphandlingsmyndighet tills vidare vid infordrande av anbud skall dels giva tillkänna, att svensk spannmål bör i största möjliga utsträckning komma till användning vid framställande av den vara, som anbudet avser, dels ock föreskriva, att i anbudet skall såvitt möjligt uppgivas, i vilken utsträckning inhemsk spannmål använts vid varans framställning.

Jag övergår nu att i korthet redogöra för innehållet i de rörande interpellationen avgivna yttrandena.

Arméförvaltningens intendentsdepartement, som för arméförvaltningen avgivit yttrande, har uttalat, att departementet i den mån inom armén rådande förhållanden medgåve, sökt giva inhemska lantmannaprodukter det företräde, dessa med rätta borde erhålla, samt att departementet alltjämt komme att med alla till buds stående medel verka för att dylika produkter i största möjliga utsträckning komme till användning i stället för annars använda importerade livsmedel. Vad särskilt anginge mjöl vore det emellertid med hänsyn till de fordringar, som ställdes på arméns mathållning, icke lämpligt eller möjligt att uteslutande använda mjöl, tillverkat av svensk spannmål. Det vore dock sörjt för, att sådant mjöl i så stor utsträckning, som förhållandena medgåve, komme till användning. Genom bakprov undersöktes nämligen, vilken av de offererade mjölsorterna, tillverkad med minsta möjliga inblandning av utländsk spannmål, lämnade ett med hänsyn till pris och andra omständigheter godtagbart bröd. Under senare år upphandlad havre, havregryn, korngryn, potatisgryn, ärter och makaroner hade, såvitt i anbuden lämnade uppgifter finge tillmätas vitsord, uteslutande utgjorts av svensk vara. I syfte att öka användningen av svenskt fruktmos och svensk saft hade särskilda åtgärder vidtagits.

Marinförvaltningen har förklarat, att det förefintliga proviantbehovet i största möjliga utsträckning täcktes genom svenska lantmannaprodukter. Beträffande särskilt mjöl upphandlades numera uteslutande svenskt rågmjöl samt vetemjöl, vari inginge c:a 80 procent svenskt och c:a 20 procent utländskt vete. Erfarenheten hade visat, att vetemjöl med denna blandning gåve bröd av bättre kvalitet än mjöl förmalt av enbart svenskt vete. Vad anginge andra lantmannaprodukter upplyses från Karlskrona station, att där anskaffas enbart svenskt fläsk, kött och potatismjöl, svensk potatis samt svenska grönsaker, havregryn, korngryn och ärter.

Medicinalstyrelsen anför, att vid upphandlingar genom dess försorg tillämpades regeln om svensk varas företräde, så långt omsorgen om de sjukas kosthåll medgåve. Vad anginge upphandling av mjöl hade det vid verkställda bakprov i allmänhet visat sig behövligt att använda mjöl, som varit uppblandat

med viss mängd, 20 till 50 procent, i undantagsfall ända till 70 procent utländskt mjöl. Då de olika mjölsorternas prisbillighet i allmänhet stode i direkt förhållande till procentsatsen av däri ingående svenskt mjöl, utgjorde detta en stark garanti för att svenskt mjöl i största möjliga utsträckning upphandlades. Styrelsen framför vissa betänkligheter mot en skärpt bestämmelse om svensk varas företräde vid upphandling av mjöl, ej minst ur den synpunkten, att densamma kunde tänkas huvudsakligen gynna de firmor, som vore mindre noggrannade med riktigheten av sina uppgifter angående varans ursprung.

Svar å interpellation. (Forts.)

Fångvårdsstyrelsen yttrar, att vara, som i avgivet anbud betecknats såsom svensk och betingat skäligt pris, vid upphandling av särskild artikel i regel givits företräde. I allmänhet hade emellertid i anbuden icke angivits, huruvida artikeln vore tillverkad av svensk råvara. I sådana fall liksom vid leverans, omfattande ett flertal artiklar, hade företräde icke kunnat givas åt svensk vara.

Lantbruksstyrelsen understryker för sin del kraftigt önskvärdheten av, att det allmänna vid upphandling av födoämnen i främsta rummet täckte behovet med inom landet producerade varor. Vissa steg vore tagna i denna riktning, men enligt lantbruksstyrelsens mening återstode ännu mycket att göra. Särskilt beklagligt funne lantbruksstyrelsen den ökade användningen av utländskt mjöl. Den större bakningsförmåga, detta ansåges besitta, gjorde visserligen en viss inblandning i det svenska mjölet förklarlig, men säkerligen ginge man i många fall över den därför erforderliga gränsen.

Lantbruksstyrelsen har i detta sammanhang framhållit, att den svenska växtförädlingen för närvarande vore i hög grad inriktad på frambringande av nya vetesorter med bättre bakningsförmåga samt att, när en gång sådana sorter möjligen framkommit och vunnit spridning, konkurrensen med den utländska spannmålen torde kunna upptagas med större framgång.

Vad vidare anginge svenska fiskevaror av billigare slag, syntes det lantbruksstyrelsen önskvärt, att dessa i större utsträckning än vad hittills varit fallet komme till användning vid den allmänna utspisningen.

Lantbruksstyrelsen har tillika påpekat, att i fråga om landstingens upphandling några föreskrifter om företräde för svensk vara ej vore meddelade. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande skulle skärpta direktiv från landstingens sida härutinnan säkerligen kunna åstadkomma ökad konsumtion av svenska lantbruksprodukter.

Såsom framgår av den av mig lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser angående upphandling för statens räkning, har synpunkten om företräde för svenska varor rönt allvarligt beaktande. Frågan om starkare tvång vid inköpen av spannmålsprodukter har senast förehafts i samband med tillkomsten av omförmälda cirkulär den 9 oktober 1923 angående upphandling av mjöl och gryn. Spörsmålet upptogs av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, som ifrågasatte, att den inhemska spannmålsproduktionen borde komma i åtnjutande av ett liknande företräde vid leveranser till staten, som i cirkuläret den 3 mars 1922 tillförsäkrats industrien. I vissa myndigheters yttrande över berörda förslag gjordes emellertid gällande, att de för industrivarorna införda bestämmelserna ej lämpligen kunde vinna tillämpning å mjöl och gryn. Resultatet blev den gången, att vissa föreskrifter meddelades, ägnade att öka inköpen av svenskt mjöl och gryn, men att man däremot med avseende å dessa varor ej ansåg sig kunna gå lika långt som skett i 1922 års cirkulär beträffande industrialster.

De över interpellationen inhämtade yttrandena från myndigheter, som omhänderhava upphandling av lantmannaprodukter för statens räkning, torde giva vid handen, att myndigheterna i anslutning till gällande föreskrifter i största utsträckning söka tillgodose önskemålet om företräde för svenska varor fram-

Svar å interpellation. (Forts.)

för varor av utländskt ursprung. Lantbruksstyrelsen gör emellertid gällande att ytterligare skulle kunna göras för saken.

Jag delar den uppfattning, som i ärendet enstämmigt gjort sig gällande, rörande önskvärdheten av att vid anskaffande för statens behov av proviant varor av svenskt ursprung i första hand uppköpas. För omsättningen av svenska jordbruksprodukter är det givetvis, ej minst under nuvarande för jordbruket bekymmersamma tider, av avsevärd betydelse, att en så stor förbrukare som staten likasom offentliga organisationer i allmänhet kunna i största utsträckning påräknas såsom avnämare. Härigenom vinnes ej allenast en direkt fördel utan även den indirekta nytta, som ligger i det efterföljansvärda exempel, som gives av staten. För egen del har jag, så vitt särskilt angår förbättrandet av omsättningen av den svenska frukten, i särskilda skrivelser hänvänt mig till cheferna för justitie- och socialdepartementen för vinnande av deras medverkan till åtgärder för användning i vidgad utsträckning av svensk frukt vid utspisning inom de till nämnda departement hörande allmänna anstalter.

En särskild anledning att ånyo taga frågan under övervägande föreligger med hänsyn till en till Kungl. Maj:t nyligen inkommen framställning, däri upptagits spörsmålet om sådan ändring av cirkuläret den 3 mars 1922, att detta komme att äga full tillämpning jämväl å svenska jordbruksprodukter. Vid prövningen härav får Kungl. Maj:t tillfälle att efter föregången utredning av ärendet taga under omprövning frågan om ytterligare åtgärder för användning i det allmännas verksamhet av svenska jordbruksprodukter. Med avseende härå vill jag emellertid framhålla vikten av, att jämväl från lantbrukarnas egen sida allt göres för förbättrande av ifrågavarande produkters beskaffenhet till ökande av deras värde och konkurrenskraft; och vill jag erinra om det stöd som lantmännen därvid äga i den inom landet högt stående växtförädlingen.

Vidare yttrade:

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det här avlämnade svaret på min interpellation. Av herr statsrådets svar framgår ju — jag skulle vilja säga på varje punkt — den goda viljan från herr statsrådets sida att söka göra allt vad göras kan för att befrämja det svenska jordbruket. Jag ber även att härför få uttala mitt tack. Det svenska jordbruket befinner sig, som bekant, för närvarande i ett så svårt ekonomiskt läge, att det icke torde ha varit så bekymmersamt för jordbruket sedan 1880-talet. Det behöver därför all den hjälp som statsmakterna kunna lämna.

Angående yttrandena från de myndigheter, som här i saken blivit hörda, vill jag dock säga, att i ett fall är jag icke fullt belåten, och det är beträffande svaret från fångvårdsstyrelsen. Jag tror, att även denna styrelse i likhet med de andra med god vilja skulle kunna komma därhän, att den skulle kunna använda produkter av svenskt ursprung i större utsträckning, än styrelsen ställt i utsikt. Jag tycker, att detta vore så mycket mer erforderligt, då man vet, vad det egentligen är för sorts folk, som denna styrelse har att göra med. Vi Sveriges jordbrukare äta med välbehag bröd efter egen producerad brödsäd och må ej annat än gott därav, då tycker jag verkligen och med full rätt, att bröd efter svensk brödsäd också bör duga för de individer, som på grund av olika slag av förbrytelser skola genom fångvårdsstyrelsens försorg underhållas av staten.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Otvivelaktigt är det föreliggande spörsmålet av synnerligen stor och ingripande betydelse även på andra områden än lantbrukets, oaktat det givetvis under de nuvarande ytterst svåra

förhållandena för lantbruket märkes mest där. Men den springande punkten, som åtminstone jag vid åtskilliga tillfällen gjort mig underrättad om, har varit just detta, i vad mån vid anbudens avgivande, då någon prisskillnad ägt rum, preferens givits den svenska varan, även om den offererats till något högre pris än den utländska. Jag vet, att på industriens område, särskilt på några punkter, har det givits synnerligen stor preferens beträffande priset för svensk tillverkning. Däremot har jag mig aldrig bekant, att man tagit vidare hänsyn till detta moment, när det gällt jordbruksprodukter. Beträffande ett fall från industrien, som jag av andra orsaker lade starkt märke till, var när den svenska statsisbrytaren beställdes; det var då en utomordentligt stor preferens, som det svenska varvet fick gent emot det utländska anbudet.

Svar å interpellation. (Forts.)

Jag begär visserligen icke, att det svenska jordbruket skall få så hög preferens, men det vore helt säkert av stor betydelse och till ledning för olika myndigheter, som ha att pröva anbud som avgivas vid leveranser, om man från vederbörande departements sida kunde giva en viss, om också icke alltför starkt normerande vägledning, t. ex. hur mycket man tordes gå för svensk vara utöver den utländska varans offererade pris i procent räknat. Om ett eller annat öre skiljer på anbudskostnaden på en viss mängd, kan ju verkchefen två sina händer och säga, att priset står hindrande i vägen att antaga anbudet å den svenska varan. Jag tycker, att då man på industriens fält kan gå fram med så avsevärda preferenser, kunde det tagas i övervägande, om det icke, även då jordbruket är leverantör eller offererar till staten, kunde göras något beträffande prisförhållandena, så att en viss preferens för jordbruket för svensk vara mot utländsk vara kunde äga rum. Jag förmenar det så mycket mera, som läget nu för jordbruket är rent bedrövligt, mycket kinkigare än för industrien, ehuruväl även den har sina svårigheter. Men som sagt jag tycker, att de olika statens verk borde vara ense om att ställa jordbruket i samma ställning som industrien, när det gäller jordbrukets ställning som leverantör till staten. Och jag hoppas, att herr statsrådet måtte ägna även denna del av saken en synnerligen noggrann och intresserad uppmärksamhet.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Johansson:** Herr talman! Jag är mycket tacksam för det påpekande eller rättare ytterligare understrykande, som herr Olsson i Kullenbergstorp gjort i detta spörsmål rörande den prisfråga, som han berörde. Och jag kan försäkra, att jag skall omedelbart vidtaga en undersökning och i vad på mig ankommer försöka få herr Olssons synpunkter beaktade. Jag har så mycket större anledning att göra det, som jag personligen har samma uppfattning som den herr Olsson uttalat, vilket även framgår av mitt svar till interpellanten.

§ 2.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 29 nästlidna maj förda protokollen.

§ 3.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11 B, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m.;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa ändringar i 5 § i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, m. m.;

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 9 i bil. 4 av elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till allmänna indragningsstaten; och

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets memorial, nr 36, med föranledande av kamrarnas återremiss av utskottets betänkande nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.28 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 5 juni.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 30 nästlidna maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 36, med föranledande av kamrarnas återremiss av utskottets betänkande nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och blev utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 2 B, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 4 B, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 5 B, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 6 B, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under

riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 7 B, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 8 B, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 10 B, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av statens inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitalsbyggnader;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till socialdepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan Svenska staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund beträffande tillämpningen av § 19 i 1927 års malmavtal;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens byggnadsbyrå;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till kontroll å tillverkningsavgifter;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa å järnvägen Limedsforsen—Särna uppkomna förluster å lånemedelskapital;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Jönköpings stad;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker m. m.;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med förslag till sinnessjuklag m. m. sammanhängande frågor jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av inkomsten av statens järnvägar jämte vissa i ämnet väckta motioner; samt

från bevillningsutskottet:

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, i vad angår vissa slag av frukter ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 314, i anledning av väckt motion om upphävande av stämpelplikten beträffande växlar och räntebesked från bankinrättningar;

nr 315, i anledning av väckta motioner om upphävande eller sänkning av tullen å kaffe;

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tulltaxeförordning ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 317, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1929/1930, m. m.;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av förordningen den 15 maj 1925 (nr 117) angående restitution av sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror; och

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 november 1907 (nr 117) om frihamn, m. m.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.9 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 6 juni.

Kl. 8 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 31 nästlidna maj.

§ 2.

Interpellation. Ordet lämnades nu på begäran till

Herr **Flyg,** som anförde: Herr talman! Lördagen den 1 juni behandlade riksdagens båda kamrar konstitutionsutskottets memorial nr 22, tillkommet på grund av den anmälan, som enligt § 57 i riksdagsordningen gjorts mot statsrådet Wohlin. Konstitutionsutskottets memorial slutade med orden: »att statsrådet och chefen för finansdepartementet i sina mått och steg vid detta ärendes behandling brustit i skicklighet samt icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, vadan utskottet får hos riksdagen mot honom göra anmälan enligt § 107 regeringsformen».

Denna konstitutionsutskottets anmälan beslöt riksdagen att »med gillande lägga till handlingarna». Därmed har statsrådet Wohlin och den med honom solidariska regeringen fått ett klart misstroendevotum. Vare sig under debatten eller under de dagar, som gått sedan ovan nämnda beslut fattades, har regeringen lämnat riksdagen besked om vilka åtgärder regeringen ämnade vidtaga med anledning av det skedda. Genom T. T. har statsminister Lindman låtit meddela allmänheten att »någon förändring i regeringens sammansättning icke kommer att äga rum». Detta meddelande bekräftar vad som tidigare var klart att statsrådet Wohlin, i den frågan anmälan gällde, handlat i överensstämmelse med regeringen i dess helhet och att man icke från regeringens sida ämnar lämna ut den ansvarige. T. T.-meddelandet har vidare tolkats så att regeringen icke ämnade med anledning av riksdagens beslut avgå utan lugnt stanna kvar som om ingenting inträffat. Därmed har regeringen givit besked om att den icke för sin tillvaro anser sig beroende av riksdagen. Den har klart framträtt såsom ett organ för det finansiella fåtalet, vars intressen den tillvaratagit. *Interpellation.* (Forts.)

Det obeslutsamma och vankelmodiga uppträdande, som i dagens stridsfråga förekommit från de borgerliga oppositionspartiernas sida, kan regeringen utnyttja som stöd för sitt ståndpunktstagande. Det socialdemokratiska partiet har från regeringens tillkomst gång på gång uttalat sin tillfredsställelse med dess politik och givit den sitt stöd. I den nu föreliggande frågan utfördes från detta håll till att börja med ett förfärligt larmande. Därefter spelade vederbörande, då frågan pressats fram i riksdagen, sin »oppositionsroll» med betydligt mildare ordval, i vilket man indirekt bad om ursäkt för de tidigare levererade hårda orden. När så statsminister Lindmans T. T.-meddelande kommer, gör den socialdemokratiska partistyrelsen ett uttalande, vari man uttrycker sin indignation över att ej finansministern avgått, varefter säges att den nuvarande regeringen därigenom blivit en »klart antiparlamentarisk regering, vilket måste leda till en ohållbar motsättning mellan regeringen och riksdagen». Punkt och slut. Det rabalder, som samtidigt sattes i gång och sedan dess pågått i den socialdemokratiska pressen, är av samma negativa karaktär som det ovan omnämnda uttalandet samt det förutvarande uppträdandet i frågan. På detta sätt har socialdemokratien utåt velat upprätthålla skenet av att vara i oppositionsställning mot regeringen, medan den samtidigt givit regeringen sitt indirekta stöd. I verkligheten har i fråga om det socialdemokratiska partiets ställningstagande till regeringen ingen förändring inträtt. Lindman-regeringen sitter i dag kvar på taburetterna med socialdemokratiens goda minne.

Den kommunistiska uppfattningen om riksdagens betydelse och den borgerliga demokratiens karaktär är tillräckligt känd för att jag skulle i detta sammanhang behöva ytterligare orda därom. Vad som hänt under de senaste dagarna har givit goda exempel på riktigheten av denna uppfattning. Jag framställer alltså icke min interpellation i syfte att värna om parlamentarismens anseende. Vad jag emellertid anser såsom min obestridliga rätt såsom arbetarrepresentant i riksdagen, det är att från ansvarig man få ett tillfredsställande motiverat och klart besked över regeringens syn på den nuvarande situationen samt över regeringens ställningstagande i densamma. Detta framför allt för att kunna inför arbetarna än mer klargöra den nuvarande situationens karaktär.

På grund därav ber jag att få till hans excellens herr statsministern få framställa följande frågor:

1) Anser Ers Excellens att riksdagens beslut beträffande konstitutionsutskottets memorial nr 22 icke har någon betydelse beträffande regeringens sammansättning eller beträffande densammas fortsatta verksamhet.

2) Om så icke skulle vara fallet: Hur motiverar Ers Excellens regeringens handlingssätt och det genom T. T. publicerade meddelandet.

Interpellation. (Forts.)

Härpå yttrade:

Herr andre vice talmannen **Nilsson:** Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att interpellationen måtte bordläggas.

Vidare anfördes ej. Den av herr Flyg gjorda anhållan bordlades.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial, nr 162, angående statsregleringen för budgetåret 1929/1930.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

från bevillningsutskottet, nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

från riksdagens kansli:

nr 304, om undersökning för avhjälpande av de olägenheter, som föranledas av det s. k. ålbottengarnsfisket;

nr 305, angående förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden; och

nr 306, angående utredning rörande missbruk av tobak och kaffe.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.9 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Fredagen den 7 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 1 innevarande juni förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs herr *Flygs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål angående statsministerns uppfattning i fråga om betydelsen av riksdagens beslut över konstitutionsutskottets memorial nr 22 m. m.; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial, nr 162, angående statsregleringen för budgetåret 1929/1930.

Punkten 1.

Sedan *mom. a)* föredragits, yttrade

Herr **Hansson** i Stockholm: Jag tänker icke ingå i någon diskussion om föreliggande memorial; jag vill endast använda tillfället att uttala, att jag hade hoppats att icke vidare få se finansminister Wohlin på regeringsbänken.

Herr *Engberg* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan i förevarande moment.

Mom. b) och c).

Utskottets i dessa moment gjorda hemställanden blevo jämväl av kammaren bifallna.

Punkterna 2—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 12 och 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.13 f. m. för att åter sammanträda kl. 8 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 7 juni.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets memorial nr 65 med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.1 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 8 juni.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 65, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret; och blev utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 4.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 321, angående statsregleringen för budgetåret 1929/1930; och
nr 322, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1929/1930.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser med reglemente för riksgäldskontoret:

nr 323, till Konungen; och
nr 324, till fullmäktige i riksgäldskontoret.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.5 f. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 10 juni.

Kl. 10.30 f. m.

§ 1.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 74, rörande kreditivsummorna;

nr 75, rörande fördelning enligt nya grunder av väghållningsskyldigheten inom städerna;

nr 76, rörande förslag till ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen;

nr 77, rörande grunder för försäljning av kronoegendomar m. m.;

nr 78, rörande lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 20 juni 1924 (nr 384) om återköpsrätt till fast egendom;

nr 79, rörande lag om ändrad lydelse av 12 kap. 3 § i lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap m. m.;

nr 80, rörande lag om ändrad lydelse av 38, 62 och 63 §§ i lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.;

nr 81, rörande förslag till sinnessjuklag m. m.;

nr 82, rörande proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens åren 1925, 1926 och 1928 fattade beslut;

nr 83, rörande godkännande av en mellan Sverige och Norge den 11 maj 1929 avslutad konvention angående vissa frågor rörande vattenrätten (svensk-norsk vattenrättskonvention) m. m.;

nr 84, rörande lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115 angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen;

nr 86, rörande lag om ändrad lydelse av 91 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar och lag om ändrad lydelse av 55 § i lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs;

nr 87, rörande förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar m. m.;

nr 88, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1929/1930 m. m.;

nr 89, rörande vissa inrikes postavgifter m. m.;

nr 90, rörande vissa ändringar i den för skogsskötseln inom lappmarken m. fl. områden gällande s. k. lappmarkslagen;

nr 91, rörande vissa ändringar i 5 § i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, m. m.;

nr 92, rörande vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor;

nr 93, rörande ändring i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, i vad angår vissa slag av frukter;

nr 94, rörande förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 95, rörande upphävande av stämpelplikten beträffande växlar och räntebesked från bankinrättningar;

nr 96, rörande sänkning av kaffetullen;
nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tulltaxeförordning m. m.;
nr 98, rörande upphävande av förordningen den 15 maj 1925 (nr 117) angående restitution av sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror;
nr 99, rörande förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 november 1907 (nr 117) om frihamn, m. m.;
nr 100, rörande förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;
nr 101, rörande statsregleringen för budgetåret 1929/1930;
nr 102, rörande utbetalning av de riksdags- och revisionskostnader, som utgå enligt riksstaten och riksgäldskontorets reglemente;
nr 103, rörande bestridande av på riksdagens beslut grundade riksdagskostnader samt sådana av riksdag föranledda utgifter, som av Kungl. Maj:t förskottsvis anvisats till utbetalning å statskontoret;
nr 104, rörande sättet för betalning av statsskulden m. m.;
nr 105, rörande av riksdagen beslutade anslag, som utgå av lånemedel;
nr 106; rörande överlämnande av reglemente för riksgäldskontoret;
nr 107, rörande åtskilliga på grund av § 89 regeringsformen väckta frågor;
nr 108, i avseende å statsregleringen och rörande med statsverket gemenskap ägande ämnen i vad angår frågor behandlade av *statsutskottet;*
nr 109, i avseende å statsregleringen och rörande med statsverket gemenskap ägande ämnen i vad angår frågor behandlade av *bankoutskottet;* och
nr 110, i avseende å statsregleringen och rörande med statsverket gemenskap ägande ämnen i vad angår frågor behandlade av *jordbruksutskottet.*

§ 2.

Ordet lämnades härefter till herr **andre vice talmannen,** som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte uppdraga åt herr talmannen jämte de ledamöter av kammaren, som kunna vara närvarade, att justera de protokoll, som vid riksdagens slut befinnas vara ojusterade.

Denna hemställan bifölls.

§ 3.

Kammarens ledamöter, vilka av Kungl. Maj:t blivit kallade att denna dag efter bevistad gudstjänst infinna sig å rikssalen, där riksdagen komme att avslutas, avgingo nu till slottskapellet, för åhörande av riksdagspredikan. Efter gudstjänstens slut begåvo sig kammarens ledamöter till rikssalen, där jämväl första kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och t. f. chefen för justitiedepartementet Vult von Steyern uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern Lindman att å Kungl. Maj:ts vägnar avsluta riksdagen.

Sedan härefter kamrarnas undersåtliga välönskningar blivit av herrar talmän framförda samt herr statsrådet och t. f. chefen för justitiedepartementet uppläst riksdagens beslut, förklarade hans excellens herr statsministern riksdagen vara avslutad.

§ 4.

Efter det herr talmannen och kammarens ledamöter återkommit till kammarens samlingsrum, tog herr **talmannen** avsked av kammarens ledamöter med följande ord: Mina damer och herrar! Detta riksmöte är nu avslutat, och vi stå redo att åtskiljas för att återvända till våra hemorter och vår borgerliga verksamhet. Genom utvecklingens makt ha inom samhället skapats många nya

ekonomiska och sociala problem, som kräva riksdagens uppmärksamhet. En jämförelse mellan antalet kungliga propositioner och inom riksdagen väckta motioner nu och för endast några årtionden sedan ger ett vältaligt vittnesbörd härom. Denna ökning av arbetsbördan har icke motsvarats av en förlängd riksdagstid, varför arbetet år efter år blir alltmera forcerat och tröttande. Det är därför helt naturligt, att alla ledamöter i slutet av riksdagen längta efter avslutningsdagen och sommarens vila.

Under sommaren ämnar ett antal av kammarens ledamöter deltaga i den planerade riksdagsresan till Norrland. Resan blir helt säkert för deltagarna tröttande, men jag är övertygad om, att den kommer att ge rik behållning. Skillnaden mellan den skånska slättens bördiga mylla och rika vegetation och Lapplands kala och ödsliga fjällbygd återspeglar landets växlande natur och folkets levnadsförhållanden. Riksdagsresan blir en studieresa av allra största värde för deltagarna och för deras verksamhet som lagstiftare. Den lagstiftare, som icke varit i tillfälle att genom egna besök studera de olika landsdelarnas geografiska förhållanden och befolkningens livsbetingelser, saknar den på egna iakttagelser fotade överblicken. Hans blick kan så lätt skymmas av erfarenhet från helt andra förhållanden. Men det är icke endast riksdagens ledamöter, som hava nytta av studieresor. Alla svenska män och kvinnor, som hava möjlighet att bese vårt natursköna land och icke utnyttja denna möjlighet, gå förlustiga intryck och erfarenheter, som icke genom andra studier kunna återvinnas.

Jag tillönskar alla ledamöter, som komma att deltaga i resan, ett rikt utbyte för resans möda.

Jag ber att till alla kammarens ledamöter få uttala ett varmt tack för all vänlighet och allt överseende, som under denna riksdag kommit mig till del som talman, och jag ber mina båda kamrater i presidiet mottaga mitt tack för synnerligen angenämt samarbete.

Jag tillönskar alla kammarens ledamöter en välbehövlig vila och en angenäm sommar.

Härpå svarade herr **Nilsson** i Bonarp: Herr Eriksson! Enligt gammal god tradition skola de sista ord, som yttras vid avslutningen av ett riksmöte, riktas till talmannen. Då jag är den till riksdagsåren äldste bland de här i dag närvarande ledamöterna av riksdagens andra kammare, har jag uppgiften att till Eder, herr Eriksson, framföra kammarens tack. När jag nu går att göra detta, ber jag att få säga, att jag gör det mindre därför att det står i överensstämmelse med konventionella regler utan fastmera därför att det är för mig, som för oss alla, ett verkligt behov att till Eder framföra vårt tack för det utmärkta sätt, varpå Ni har utfört Edert grannlaga och maktpåliggande värv såsom talman.

Jag ber att få tacka eder för den vänliga önskan om en angenäm sommar, Ni uttalade till oss, och jag anhåller att från kammarens sida få till Eder framföra samma önskan, med uttalande av allas vår förhoppning, att Ni må återkomma till följande riksdag och att platsen i talmansstolen då kommer att åter intagas av Eder. Med uttalande sålunda av en önskan om en angenäm sommar och en förhoppning om ett gott återseende anhåller jag å andra kammarens vägnar att få till Eder framföra ett tack för Edert arbete som talman under den nu avslutade 1929 års lagtima riksdag.

Herr talmannen och kammarens ledamöter utbytte härefter avskedshälsningar och åtskildes.

In fidem

Per Cronvall.

Måndagen den 17 juni.

Kl. 12 på dagen.

Sedan andra kammaren genom beslut den 10 innevarande juni uppdragit åt herr talmannen och dem av kammarens ledamöter, som kunde vara närvarande, att justera de kammarens protokoll, vilka vid riksdagens avslutande återstodo ojusterade, hade tillkännagivande, att nämnda justering komme att denna dag kl. 12 på dagen försiggå i kammarens kanslirum, blivit vederbörligen utfärdat; och tillstädeskommo på utsatt tid följande kammarens ledamöter:

herr *Eriksson* i Grängesberg,
herr *Hage*,
fru *Östlund* och
herr *Weijne*.

De protokoll, som hållits vid kammarens sammanträden den 4, den 5, den 6, den 7, den 8 och den 10 innevarande juni, upplästes och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem
Per Cronvall.